

מניף בסודרין, וכל העם עונין אמן. וכן בירושלמי הנ"ל: עמד אחד מהן לקראות בתורה היה הממונה¹³ מניף בסודרין והן עונין אחריו אמן. על כל ברכה וברכה שהיה מברך היה הממונה מניף בסודרין והן עונין אחריו אמן. ואפשר שגם בכ"ו צ"ל בפעם השנייה הלה (במקום והלה), והפירוש הוא כנ"ל (וצריך ליתן פסיק אחרי המלה "אמן", ולהשמיט את הפסיק אחרי "וברכה"). וכן לכאורה מסתבר שהרי באותו זמן היה רק הפותח בתורה מברך לפניו, והחותם לאחריו (מגילה פ"ד מ"א), והלשון "על כל ברכה וברכה" הוא מגומגם קצת בקריאת התורה ברוב השבתות, אבל לפי גירסת כ"ע והירושלמי הסיום "על כל ברכה וברכה" מתייחס לתפילה, ולא לקריאת התורה.

ברם בד כאן: והלה מניף בסודרין והיו עונין אמן על כל ברכה וברכה. וכ"ה בכ"ל¹⁴, אלא ששם חסרות גם המלים "נטל לקרות", וכ"ה גם במכירי הנ"ל, ולא נזכרה שם קריאת התורה כלל. ובבבלי הנ"ל: וכיון שהגיע לענות אמן הלה מניף בסודר וכל העם עונין אמן, ואף שם לא נזכרה קריאת התורה.

וכבר הקשה רבינו נסים גאון במגלת סתרים הנ"ל¹⁵ כיצד ענו אמן כשלא שמעו את הברכה, הרי היא אמן יתומה. ותירץ ע"פ הירושלמי כאן שבקריאת ס"ת עסיקין, ואין השומע חייב לברך, ולפיכך לא איכפת לנו אם לא שמע את הברכה, אבל בתפילה ובכל מקום שהמברך מוציא את השומע צריך שישמע את הברכה. ועיין בתוספות כאן ג"ב א' ד"ה וכיון, ובציונים של פוזננסקי הנ"ל. ולפי גירסת כ"ע כאן ולפי גירסת הירושלמי שלפנינו הרי משמע שאפילו בתפילה היו עונים אמן כשלא שמעו את הברכה. ועיין בתירוץ הרשב"ם שבתוספ' ר' יהודה ברכות מ"ז א' ד"ה ולא, ובתוספות שלנו שם ד"ה אמן, ובפ' רבינו יהונתן על הרי"ף שם, עמ' 117.

ובאהצו"י, עמ' 132, שער שלא היו לפני הראשונים בירושלמי "על כל ברכה וברכה וכו'". ואין צורך בזה, ואפשר שהם פירשו בירושלמי שהממונה הניף בסודרין לפני הקריאה, כשעמד הקורא לקרוא, כדי שיענו אמן אחרי ברכה ראשונה, וכן עשו בכל ברכה וברכה של קריאת התורה, כשהזדמנו להם פרשיות שצריך לברך לפניהן ולאחריהן (עיין ירושלמי מגילה פ"ג ה"ח, ע"ד ע"ב ומקבילות). וכן אפשר לפרש גם בתוספתא כאן לפי גירסת כ"ע. ברם מתוך דברי רבינו נסים שמרבה להסתייע בתוספתא, ולא הזכירה כאן, משמע קצת שלא היתה לפניו הגירסא "נטל לקרות", כגירסת כ"ל והמכירי. אבל ראייה גמורה אין כאן, שהרי עדיף להביא את הירושלמי שמפורש בו: עמד אחד מהן לקראות בתורה.

24. וגרדיים בפני עצמן, טרסיים בפני עצמן וכו'. עיין דק"ס, עמ' 164, הערה ק', ובגליון הש"ס כאן. והנכון כלפנינו בתוספתא ובבבלי, והטרסיים היו אורגים אומנין המוכשרים ביותר (על שם האורגים מעיר טרסוס, כידוע).

25. ומשם פרנסה יוצאה, וכ"ה בד. אבל בכ"ע, בכ"ל ובמכירי הנ"ל: פרנסתו וכו'. ובבבלי הנ"ל: ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. וכסיגנון זה בבבלי כתובות קי"א ב', כמו שהעיר ר"י ענגיל בגליוני הש"ס. ובכ"ל ובמכירי: יוצא, עיין מהרי"ן אפשטין במבוא לנזה"מ, עמ' 1248.

26. ולוים בכנורות ובנבלים ובמצלותים וכל כלי שיר. פסקא

¹³ והוא ממונה הוא חזן, עיין מ"ש לעיל פסחים פ"ג, הע' 64.

¹⁴ אלא ששם אחרי "וברכה": וחלה (ונמחקה מלה זו ע"י שתי נקודות מלמעלה). וכנראה שצ"ל שם: וחלה, והיתה לפניו כגירסת כ"ו וחשב שיש שם כפילות, ולא העתיק יותר, ומחק את המלה "וחלה".

¹⁵ עיין בליקושים ממגילת סתרים לפוזננסקי סי' ל"א, עמ' 53, והשוה תרביץ שהזכרנו לעיל בפנים, שו' 20-21, ד"ה ובמה.

ממשנתנו פ"ה מ"ד, ומסיים שם: כנגד חמשה עשר שיר המעלות שבתהלים, שעליהן הלויים עומדין בשיר. ומפרשת התוספתא מה הן אומריין. ובד ובכ"ל מוכיירי הג"ל חסר „ובמצלתיים“. ועיין דק"ס, עמ' 162, הערה ק'.

26–27. מהן אומ' שיר המעלות וכו'. ילקוט המכירי תהלים סוף פקכ"ח הג"ל, ועיי"ש פקל"ד, עמ' 253.

29–30. שתי חצוצרות בידם קרא הגבר תקעו הריעו ותקעו. וכ"ה בד ובכ"ל. ובכ"ע חסר „שתי חצוצרות בידם“. ובד ובכ"ל מוסיף: הגיעו לשער (בד בטעות: לשאר) המים תקעו והריעו ותקעו. ובמשנתנו פ"ה מ"ד: ועמדו שני כהנים בשער העליון שיורד מעזרת ישראל לעזרת הנשים ושתי חצוצרות בידיהן קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו. הגיעו למעלה עשירית תקעו והריעו ותקעו, הגיעו לעזרה (כלומר, לעזרת נשים) תקעו וכו'. ומוסיפה התוספתא: הגיעו לשער המים תקעו וכו', כפ"ד מ"ט. ולהלן במשנה ה' שם: אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, ואין מוסיפין על ארבעים ושמונה (וכ"ה גם בערכין פ"ב מ"ג). ומפרשת משנתנו שבכל יום היו כ"א תקיעות, שלש לפתיחת שערים ותשע, ¹⁶ תשע לתמיד של שחר ושל בין הערביים. ובערב שבת שבתוך החג היו שם מ"ח תקיעות, כ"א שבכל יום, שלש לשער העליון, ושלש לשער התחתון, ושלש למילוי המים, ושלש על גבי המזבח, ותשע למוספין, שלש להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קודש לחול. ופירש הר"מ שתקעו לפתיחתם של שער העליון ושל שער התחתון (עיין פ"ז מה' כלי המקדש ה"ו), וכן משמע מן הבבלי נ"ד א', עיין מ"ש בערוך לגר על דברי רש"י נ"ג ב' ד"ה שלש לפתיחת שערים, וסד"ה שלש לשער העליון. אלא שהר"מ (שם) פסק: וברגל מוסיפין שלש לפתיחת שער התחתון וכו', ואם כן הלכה זו לאו דווקא בסוכות אלא בכל רגל, ודבריו קשים, עיין מה שתמה בערוך לגר הג"ל, ולעיל שם נ"א ב' ד"ה ואנו, ולהלן נ"ד א' ד"ה דבצרי.

30. ר' יהודה או' אין פחות משבע ולא יותר על שש עשרה. וכ"ה בכ"ל. ובכ"ע בטעות: ולא יותר משלש עשרה. ובד בטעות: על עשרה. והביריתא שלפנינו בשם ר' יהודה בבבלי נ"ג ב' וערכין י' א'. ובירושלמי פ"ה רה"ו, נ"ה ע"ג: חני אין פחות משבע ולא יותר על שש עשרה. והן תנייא (כלומר, ר' יהודה) עביד תקיעה ותרועה ותקיעה חדא, והן תנייא (כלומר, משנתנו שהעתיקנו לעיל) כל חדא חדא מינהון חדא. וכע"ז גם בבבלי הג"ל, ¹⁶ ולפיכך אמרו שם שמשנתנו שלא כר' יהודה. וממשיך בירושלמי: שתמצא אומר: שלש על כל מטה ומטה. ר' יהודה אומר שלש על כל דגל ודגל. כלומר, לר' יהודה תקיעה תרועה תקיעה אחת היא, ולפיכך אינו תוקע קול אחד על כל מטה, אבל לחכמים כל אחת מצוה בפני עצמה היא, ולפיכך תוקע על כל מטה ומטה. ועיין מ"ש להלן ר"ה פ"ב ה"ג, שו' 6, ד"ה ובמסעות.

¹⁶ בתוספות שם (נ"ג ב' ד"ה ר"י ובמקבילות בשבת ל"ה ב' וערכין י' א') כתבו שאף לר' יהודה היה תוקע בהפסקות את התקיעות הראשונות שבע"ש, עיי"ש. ולכאורה הדברים תמוהים, שהרי ר' יהודה מזכיר כאן, שש עשרה, והן כוללות גם את שלש הראשונות של ערב שבת, ומ"מ מונה אותן אחת. ובפרט קשה לשיטת הרמב"ן (ר"ה ל"ד א'). ועיין ריטב"א כאן נ"ג סע"ב, מאירי שם ד"ה זהו, מן אבות שלו מאמר ב', עמ' כ"ב ואילך, שטמ"ק ערכין י' א', אות ח' הסובר שלר' יהודה תוקע תקיעה תרועה ותקיעה בנשימה אחת, כיצד מונה את שלש התקיעות הראשונות שבע"ש (שצריך לעשות אותן בהפסקות גדולות) אחת. ברם ט"ז תקיעות לר' יהודה לא יתכנו אלא בערב שבת שבתוך החג, כלומר, בחול המועד, ובאותו יום הרי אין מלאכת שדות (עיין להלן שו' 35 ואילך ומש"ש), וממילא אפשר לומר שבאותו יום ג' תקיעות הראשונות הן כשלש האחרונות, ותוקע את הראשונות בבת אחת. ¹⁷ כלומר, כשתמצא את עומק ההלכה אתה אומר, עיין מ"ש לעיל ח"א, עמ' 368, ובהערות שם.